

УДК 327.39(470+571:477)"2014"

DOI: 10.24144/2078-1431.2025.1(34).33-44

Олексій Янін,*аспірант кафедри політології та міжнародних відносин
Національний університет «Львівська Політехніка»*

МІЖНАРОДНІ САНКЦІЇ, ЗАПРОВАДЖЕНІ ЧЕРЕЗ АНЕКСІЮ КРИМУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА РОСІЮ

Статтю присвячено аналізу міжнародних санкцій, запроваджених проти Російської Федерації у зв'язку з анексією Криму в 2014 році. Детально розглянуто передумови та наслідки анексії, а також роль Криму в українсько-російських відносинах. У роботі висвітлено ефективність санкцій як механізму міжнародного впливу, їх економічні та політичні наслідки для Росії, України та світової спільноти. Виділено види санкцій — економічні, політичні та персональні, їхній вплив на міжнародний порядок і геополітичну ситуацію. Висвітлено наслідки санкцій, зокрема зниження економічної активності в Росії, зміцнення авторитарного режиму та зміни в геополітичному балансі сил, включаючи посилення ролі Китаю. Автор наголошує на необхідності глобальної координації санкційної політики для забезпечення їхньої ефективності та попередження майбутніх агресій, розглядає вплив анексії на міжнародні інституції. Акцентовано увагу на важливості санкцій як інструменту підтримки України та захисту міжнародного права, демонструючи їх потенціал як механізму стримування для порушників світового порядку.

Ключові слова: санкції, анексія, Крим, обмеження, порушення, міжнародне право.

The article is devoted to analyzing international sanctions imposed on the Russian Federation following the annexation of Crimea in 2014, which represented a blatant violation of international law and principles of territorial integrity. The study examines the prerequisites and consequences of the annexation, as well as Crimea's role in Ukrainian-Russian relations. The article highlights the effectiveness of sanctions as a mechanism of international influence, their economic and political consequences for Russia, Ukraine, and the global community. The author identifies the types of sanctions — economic, political, personal and assesses their impact on the international order and geopolitical dynamics. The consequences of sanctions, including reduced economic activity in Russia, the strengthening of the authoritarian regime, and shifts in the geopolitical balance of power, such as the growing influence of China, are discussed.

The author emphasizes the need for global coordination of sanction policies to ensure their effectiveness and prevent future acts of aggression. The article examines the impact of the annexation on international institutions, such as the UN and OSCE, and underscores the necessity for their reform to enhance conflict response. The research

highlights the importance of sanctions as a tool to support Ukraine and uphold international law, demonstrating their potential as a deterrent mechanism against violators of the global order.

Keywords: *sanctions, annexation, Crimea, restrictions, violations, international law.*

Постановка проблеми. Тема міжнародних санкцій проти Російської Федерації, запроваджених через анексію Криму, залишається надзвичайно актуальною з огляду на кілька ключових аспектів. По-перше, незаконна анексія Криму у 2014 році стала безпрецедентним порушенням територіальної цілісності суверенної держави, що суперечить усім нормам міжнародного права. По-друге, вчинено небезпечний прецедент, котрий підриває принципи глобальної безпеки та стабільності. Таким чином, санкції стали не лише інструментом тиску на Росію, а й чинником, що загострив напруження між Заходом та Російською Федерацією. Війна проти України, розпочата Росією, військові дії та політична дестабілізація, має серйозні наслідки для всієї Європи і міжнародного порядку.

Ефективність санкцій як механізму міжнародного впливу, на нашу думку, залишається відкритим питанням. Зважаючи на значний тиск з боку міжнародних партнерів та спільноти на російську економіку, змусити країну змінити свою політичну поведінку не вдалося. Це робить аналіз ефективності такого інструменту важливим для розробки міжнародних підходів щодо вирішення криз подібного характеру. Безперечно, санкції мають й економічні наслідки, які впливають не лише на Росію, а й на країни, що їх запровадили, та на глобальну економіку загалом, зокрема через енергетичну кризу, порушення торговельних ланцюгів і загострення економічної нерівності тощо. Водночас, санкції є важливим інструментом підтримки України в її боротьбі за територіальну цілісність, а також сприяють її інтеграції у світову спільноту.

Аналіз останніх публікацій. Процес з дослідження міжнародних санкцій у контексті анексії Криму можна вважати активним, проте фрагментованим, як серед вітчизняних наукових кіл, так й іноземних. Останні опрацьовані публікації охоплюють правові, економічні та політичні аспекти санкцій проти Російської Федерації. Такі українські науковці, як В. Головка та М. Якубова [8], Г. Нечипоренко [4], Ю. Тищенко [17], С. Кульчицький [11] у своїх роботах зосереджують увагу на міжнародно-правовій оцінці анексії Криму. Зарубіжні дослідники переважно висвітлюють економічні наслідки санкцій проти Росії, зокрема І. Корхонен [10]. Викладена інформація у статті широко підкріплюється актами міжнародного права (Будапештський меморандум [3], Договір про дружбу між Україною та Росією [16], Резолюції Генеральної Асамблеї ООН [6] тощо) та нормативної бази України [1], [12], [13], [14], [16]. Актуальність даних та динаміку санкційної політики забезпечили такі електронні ресурси, як: state.gov, EU Council, Crimea Platform та інші [2], [5], [7], [9], [15], [18].

Мета статті. Аналіз міжнародних санкцій проти Росії, запроваджених опісля незаконної окупації та анексії Криму.

Результати дослідження. З того часу, як Кримський півострів приєднався в 1954 р до Української Радянської Соціалістичної Республіки, згідно з рішенням, прийнятим генеральним секретарем КПРС М. Хрущовим, він мав особливе значення в політичному, громадському і геостратегічному становищі України, яке серйозно відбивалося на внутрішніх і національних відносинах в республіці в радянські часи [15]. Коли Радянський Союз зазнав краху, а Україна стала незалежною державою, Крим був одним із двадцяти чотирьох її адміністративних регіонів. У 1992 році, всупереч національним повноваженням, кримські лідери проголосили незалежність півострова та прийняли конституцію, яка проголосила Крим республікою у складі України, за умови, що кримські закони матимуть пріоритет над українськими, визначивши російську як офіційну мову на території та можливість Криму вести власну зовнішню політику. Після низки компромісів з національною українською владою цю конституцію було скасовано, а Верховна Рада України надала Криму статус автономної республіки в складі України та прийняла окремий закон, який окреслював юрисдикцію влади Криму. Згідно з ним, Крим мав право приймати власні нормативні акти, якщо вони не суперечать законам України; прийняти бюджет та запровадити місцеві податки відповідно до української національної податкової системи; реалізовувати власну політику в галузі екологічного регулювання, соціального захисту, культури та гуманітарних наук; проводити місцеві референдуми з питань, що входять до юрисдикції республіки [2].

Слід виділити ключові етапи розвитку напруженості між Україною та Росією щодо кримського півострова. Перший період загострення ситуації припав на 1991–1992 роки, коли постало питання автономії після розпаду Радянського Союзу. 26 лютого 1992 року за рішенням Верховної Ради автономії Кримська АРСР була перейменована в Республіку Крим, а 6 травня того ж року було прийнято кримську конституцію, яка підтвердила це найменування, а також встановила входження Криму до складу України. Юрисдикція влади Криму була визначена статтею 137 Конституції України, яка перелічує всі сфери, де Автономна Республіка Крим може здійснювати свої повноваження як незалежна [1].

Одним із найбільших джерел напруженості виявилось питання Чорноморського флоту, розташованого у місті Севастополь. У 1997 році Україна і Росія підписали договір, згідно з яким російська сторона орендувала базу для флоту до 2017 року (пізніше термін було продовжено до 2042 року в обмін на зниження ціни на газ у Харківських угодах 2010 року). Проте, в свою чергу, присутність російських військових у Криму залишалася політичною загрозою для України. Окрім того, в середині 1990-х років у Криму виникали спроби створення проросійських політичних рухів. Зокрема, у 1994 році проросійський політик Ю. Мешков став президентом Криму, але його політика щодо зближення з Росією викликала кризову ситуацію. В результаті Україна скасувала посаду президента Криму та посилила свій контроль над регіоном [14].

Серед гострих питань була також діяльність меджлису кримськотатарського народу. Кримські татари, із поверненням на батьківщину після де-

портації 1944 року, активно підтримували інтеграцію Криму до України. Їхня позиція часто вступала у протиріччя із проросійськими настроями, що панували на півострові, що розпалювало та зумовлювало протиріччя в українсько-російських відносинах [17]. Вже у 2000-х роках Росія активно застосовувала свою «м'яку силу» на території Криму, підтримуючи проросійські організації, політичні рухи та культурні ініціативи. Це включало надання російських паспортів кримцям та посилення проросійської пропаганди. Опісля Помаранчевої революції у 2004–2010 роках, зокрема із перемогою проєвропейського В. Ющенка на президентських виборах у 2004 році, розбіжності між Україною та Росією дійшли свого піку. У результаті проросійські сили почали активніше виступати за кримську автономію або навіть повне відокремлення півострова.

Події Революції Гідності 2013–2014 років, яка призвела до повалення проросійського президента В. Януковича, стали переломним моментом у відносинах між Україною та Російською Федерацією. Остання сприйняла це як загрозу своїм геополітичним інтересам, зокрема щодо втрати впливу в Україні. У Криму активізувалися проросійські настрої, які підтримувалися російською пропагандою та політичною діяльністю. У лютому 2014 року, скориставшись політичною нестабільністю в Україні, країна-агресорка здійснила військове вторгнення у Крим. Під прикриттям так званих «зелених чоловічків» (російських військових без розпізнавальних знаків на формі) Росія швидко взяла під контроль ключові об'єкти півострова, і вже 16 березня 2014 року було організовано неконституційний референдум про зміну статусу Криму, результати якого не визнані ні Україною, ні міжнародною спільнотою. 18 березня 2014 року Росія офіційно оголосила про приєднання Криму, порушивши міжнародне право та принципи територіальної цілісності України [5]. Важливо наголосити, що вищезгадана операція таємно готувалася ще з 2004 року, опісля Помаранчевої революції. Інтервенція стала першою частиною збройного конфлікту між Росією та Україною. Наступним етапом буде війна на сході України, в якій українські військовики активно протистояли російським військам, маріонетковим терористичним угрупованням під аббревіатурами «ЛНР» та «ДНР», російським диверсійним загонам [11]. Після анексії Росія посилила свій військовий контроль над півостровом та почала зухвалу політику репресій проти кримських татар, українських активістів і всіх, хто був противником окупації. Одночасно було розпочато інтенсивну інтеграцію Криму в російську економічну, політичну та адміністративну систему.

Безумовно, анексію Криму було засуджено більшістю країн світу, а Росія зіткнулася із серією санкцій з боку США, ЄС, Канади, Австралії та інших держав. Україна, зі свого боку, заявила про незаконність дій Росії та почала міжнародно-правову боротьбу з метою повернення півострова. Зважаючи на вищевикладене, можемо стверджувати, що дії Російської Федерації стали фактичним оголошенням того, що вона сповідує примат сили в міжнародних відносинах. Це, знову ж таки, є руйнівним для системи міжнародної безпеки й украй негативним прикладом, що впливатиме на всі без винятку держави — і ті, що є більш потужними та потенцій-

но можуть диктувати свою волю, передусім сусіднім державам, і більш слабкі — ті, права яких, передусім, захищаються міжнародно-правовими нормами.

Анексія Криму має низку наслідків, що є вкрай негативними, на нашу думку, для сучасної системи міжнародного права й міжнародних відносин і стосуються не лише європейського регіону, а й світу загалом. Дії Російської Федерації стали брутальним, грубим та зверхнім порушенням усіх основних принципів міжнародного права, закріплених у Статуті ООН, Декларації про принципи міжнародного права 1970 р., Гельсінкському заключному акті ОБСЄ 1975 року, які формують базис сучасного світового порядку:

- принципу незастосування сили та загрози силою (анексія Криму відбулась із використанням військових формувань, про що прямо заявляв і сам В. Путін);
- принципу вирішення міжнародних суперечок мирними засобами (Росія, висуваючи претензії Україні щодо нібито утисків російськомовного населення Криму, взагалі нічого не застосовувала для вирішення відповідних проблем, хоч і удаваних, шляхом переговорів; міжнародних спорів щодо державної належності Кримського півострова до анексії також не виявлено);
- принципу невтручання у справи, що входять у внутрішню компетенцію держав (Росія нахабно втручалась у відносини між центральною владою України та владою і населенням Криму);
- принципу співробітництва (Російська Федерація відмовилась від будь-якого співробітництва щодо проблем, які її начебто хвилювали);
- принципу рівноправності й самовизначення народів (військова окупація півострова та організація «референдуму» в таких умовах стали брутальним порушенням цього принципу);
- принципу суверенної рівності держав (анексія частини території незалежної держави є грубим порушенням такого принципу);
- принципу добросовісного виконання міжнародних зобов'язань (шляхом анексії Криму було порушено зобов'язання перед Україною, що містяться в Будапештському меморандумі про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї 1994 року, Договорів про дружбу та співробітництво між Російською Федерацією та Україною, договорів щодо базування Чорноморського флоту Росії на території України 1997 року, Договору між Україною і Російською Федерацією про українсько-російський державний кордон 2003 року);
- принципу територіальної цілісності держав (своєю агресією, яка як наслідок зумовила окупацію та незаконну анексію частини території суверенної держави, Росія порушила територіальну цілісність України і протиставила її власним геополітичним інтересам);
- принципу поваги прав людини й основних свобод (незліченна кількість порушень прав і свобод людини у Криму, що відбулись у про-

цесі та після анексії, найбільш показними з яких є переслідування кримських татар та інших громадян України, які не підтримали російської окупації та анексії) [13].

Також було порушено й низку інших міжнародних договорів і угод, зокрема тих, котрі гарантували територіальну цілісність України та засновували принципи міжнародного права. Таким чином, було порушено Будапештський меморандум 1994 року, підписаний Україною, Росією, США та Великобританією, що гарантував територіальну цілісність і суверенітет України в обмін на її відмову від ядерної зброї. Росія як гарант зобов'язувалася утримуватися від загрози силою або її застосування проти України, а незаконна окупація та анексія Криму є прямим порушенням цього меморандуму [3], [11]. Також зазнав порушення Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією 1997 року. У цьому договорі Росія та Україна визнавали кордони одна одної та зобов'язувалися поважати територіальну цілісність та суверенітет. Анексія Криму порушила положення цього договору, що зобов'язує обидві країни вирішувати спірні питання мирним шляхом [16]. Порушено й Угоду про базування Чорноморського флоту Росії в Криму 1997 року, яка визначала умови перебування російського флоту на території України, але не передбачала жодного військового втручання чи дій, які порушують суверенітет України. Отже, використання Чорноморського флоту для захоплення Криму порушило ці домовленості [14].

Анексія Російською Федерацією Кримського півострова стала викликом для світового співтовариства загалом, проте найбільше це стосується найвпливовішої організації у сфері безпеки — НАТО. Північноатлантичний альянс засудив анексію Криму як порушення міжнародного права та територіальної цілісності України, а також, у відповідь на агресію Росії, зміцнив свій східний фланг, розмістивши додаткові війська в країнах Балтії, Польщі та Румунії. Крім того, російська агресія проти України поставила під загрозу функціонування Ради Безпеки ООН — органу, на який покладено головну відповідальність щодо підтримання міжнародного миру й безпеки у світі. Ситуація, за якої держава-агресор є постійним членом РБ ООН і має право вето на його рішення, нівелює саму сутність, підриває значення Ради Безпеки, а на практиці — унеможливорює його ефективне функціонування, виконання завдань, найважливіших для світового співтовариства [4].

Незаконна анексія Росією Кримського півострова стала болісною й для ЄС, оскільки виявила внутрішні суперечності між його членами: більш залежні від РФ члени-учасники не продемонстрували належної підтримки України як держави, що зіткнулась із зовнішньою агресією. Економічні чинники взяли гору над відданістю принципам міжнародного права, що в перспективі може ще негативніше позначитись на Євросоюзі. Таким чином, міжнародна спільнота одноголосно засудила анексію Криму та підтримала Україну, але її заходи не примусили Росію відмовитися від своїх дій.

Загалом міжнародна спільнота запровадила широкомасштабні санкції проти Російської Федерації у 2014 році. Ці заходи були спрямовані на

обмеження економічної, політичної та фінансової активності Росії, а також на ізоляцію її в міжнародних відносинах. Слід детальніше розглянути види санкцій, запроваджених проти Росії. По-перше, економічні санкції, котрі налічують: обмеження експорту та імпорту (заборона експорту високотехнологічного обладнання, зокрема в енергетичній та військовій галузях; обмеження імпорту російських товарів, зокрема сировини); фінансові обмеження (блокування доступу російських банків до міжнародних фінансових ринків — системи SWIFT у 2022 році; заборона щодо інвестування у російські державні облігації); секторальні санкції (обмеження у нафтовидобувній, газовій, оборонній та транспортній галузях; заборона постачання технологій для видобутку нафти та газу в Арктиці та на шельфі). По-друге, політичні санкції, котрі охоплюють обмеження дипломатичних відносин (виключення Росії із «Великої вісімки» у 2014 році, звуження дипломатичної присутності, відкликання російських дипломатів) та міжнародна ізоляція, котра унеможливила участь російських представників у міжнародних організаціях та форумах. Та, по-третє, — персональні санкції, які поширюються на конкретних осіб (замороження активів і заборона на в'їзд для російських чиновників, олігархів, військових та політичних лідерів, причетних до анексії Криму), а також на компанії (обмеження діяльності великих російських корпорацій, таких, як «Газпром», «Роснефть», «Сбербанк» та низку інших) [18], [7].

У результаті 6 березня 2014 року було ухвалено перший етап санкцій, який містив призупинення переговорного процесу Євросоюзу і Росії про пом'якшення візового режиму та нової угоди про партнерство, крім того, під санкції підпадала група можновладців. Також було призупинено процес підготовки до майбутнього саміту G8, в якому мала брати участь Росія. Вже 11 березня 2014 р. Верховна Рада Автономної Республіки Крим та Севастопольська міськрада прийняли Декларацію про незалежність Автономної Республіки Крим і м. Севастополя. 15 березня 2014 р. Верховна Рада України у відповідь на сепаратистські дії достроково припинила повноваження ВР АРК [8]. Наступного дня, 16 березня, в Криму було проведено «загальнокримський референдум». За даними виборчої комісії, абсолютна більшість жителів Криму (96,77% в Автономній Республіці Крим і 95,6% в м. Севастополі) проголосували за «возз'єднання з Росією». Референдум проводився під тиском проросійських сил, без участі офіційних міжнародних спостерігачів та всупереч законодавству України. Тому його результати є нелегітимними [6].

Більшість держав світу не визнали референдуму та анексії Криму. Зокрема 27.03.2014 р. на засіданні Генеральної Асамблеї ООН 100 із 193 держав-членів ООН підтримали територіальну цілісність України. Російську анексію півострова також засудила низка міжнародних організацій — Парламентська асамблея Ради Європи, Організація з безпеки і співробітництва в Європі, НАТО. Закон України від 15 квітня 2014 р. визнає АРК та місто Севастополь тимчасово окупованими територіями. Україна неодноразово зверталася із переліком позовів проти Росії до міжнародних судів [12]. Тому у 2018 р. Постійна палата Третейського суду у Гаазі схвалила

рішення щодо відшкодування Росією збитків українським інвесторам за анексію Криму у розмірі 159 млн доларів США, а у 2019 р., цей же суд визнав незаконною експропріацію Росією кримських активів компанії НАК Нафтогаз України [9], [10].

Слід виділити, що правовий базис санкцій проти Російської Федерації ґрунтується, як вже зазначалося, на порушеннях Статуту ООН, принципів Гельсінського Заключного акта (1975 рік), Будапештського меморандуму (1994 рік), а також інших міжнародних угод. Крім того, вони базуються на Резолюціях Ради Безпеки ООН, проте обмеження вводились лише окремими державами та об'єднаннями, оскільки, у разі анексії Криму, їх прийняття часто блокувалось Росією через їх право вето у раді. Важливу роль відіграє й внутрішнє законодавство країн. Наприклад, у США санкції вводяться відповідно до Закону Магнітського (Sergei Magnitsky Rule of Law Accountability Act), Акта «CAATSA» (Countering America's Adversaries Through Sanctions Act), а в ЄС — через спеціальні регламенти та рішення Ради ЄС [18], [7].

Санкції, запроваджені міжнародною спільнотою, здійснили чималий вплив на економічну та політичну ситуацію в Росії. Вони обмежили доступ російських банків та компаній до міжнародних ринків капіталу. Це, у свою чергу, призвело до підвищення вартості запозичень, заморожування активів за кордоном та зниженням довіри інвесторів до російської економіки, котра зазнала значних втрат, особливо у проміжку 2014–2015 років, коли ВВП скоротився більше як на 2–3% в рік. Падіння цін на нафту у той самий період разюче посилило негативний ефект, значна кількість іноземних компаній покинули російський ринок, що зменшило конкуренцію та інновації в економіці. Російські компанії зазнали труднощів із закупівлею обладнання, технологій та інвестицій. Обмеження на експорт технологій для видобутку нафти та газу, особливо на шельфі та в Арктиці, уповільнили розвиток галузі загалом. Хоча енергетичний сектор залишився основним джерелом доходів, санкції ускладнили модернізацію інфраструктури [9].

У відповідь Росія спрямувала свої експортні потоки у країни, які не підтримали санкції, до таких, як Китай, Індія та в інші держави Глобального Півдня. Уряд Росії розпочав активну програму «імпортозаміщення», зокрема в аграрному секторі, що частково зменшило залежність від західного імпорту. Крім того, Росія почала досліджувати способи використання криптовалют та створення власних платіжних систем для обходу фінансових обмежень. Змін зазнала й зовнішньополітична риторика Російської Федерації. Країна-окупант почала використовувати санкції як привід для зміцнення риторики про «зовнішніх ворогів» і «захист національних інтересів». Прагнучи зменшити свою залежність від Заходу, Росія активізувала співпрацю з Китаєм, Індією, країнами Латинської Америки, Африки тощо. Таким чином, санкції посприяли зміцненню авторитарного режиму всередині держави, оскільки влада використовувала їх для мобілізації населення навколо, так званого, «захисту батьківщини». Зниження доходів населення та зростання цін створили своєрідну соціальну напругу, проте масовані протести було нівельовано репресіями та пропагандою [10].

З іншого боку, санкції, введені проти Росії через анексію Криму, також вплинули на світовий порядок та геополітичний баланс. Перш за все, це прослідковується у загостренні протистояння між Заходом (США, ЄС, НАТО) та Росією, яка почала посилено співпрацювати із Китаєм, Індією, Іраном та іншими країнами, що не підтримали санкції. Відносини між державами Глобального Півдня та Заходом зазнали змін, оскільки багато країн відмовилися приєднуватися до санкційного режиму, намагаючись зберегти нейтралітет. Зокрема, Росія активізувала співпрацю у рамках Шанхайської організації співробітництва (ШОС), БРІКС та інших платформ, що не включають Захід. Крім того, активізувалося зростання впливу Китаю як альтернативного центру сили, який підтримує Росію економічно та політично, що сприяє формуванню багатопольного світового порядку [10].

Прецедент із Кримом змусив міжнародну спільноту надавати більшого значення питанням попередження агресії та розробці нових юридичних механізмів стримування держав. Оскільки Росія відкрито ігнорує рішення міжнародних інституцій, таких, як ООН та Міжнародний кримінальний суд, це значно підриває довіру до існуючого світового порядку та створює ризик «правового нігілізму» для інших держав.

Висновки. Серйозні протиріччя між Україною та Росією щодо Криму почалися ще в 1992 році. Росія почала активно перешкоджати процесу переходу Чорноморського флоту під контроль України. З моменту анексії Криму з боку Російської Федерації в 2014 році, стан відносин між Україною та Росією почав погіршуватись та зумовив серйозні політичні та геополітичні протиріччя не тільки щодо України, а й Європи в цілому. У підсумку, після незаконної анексії Криму Росією, санкції продемонстрували себе як ефективний, проте повільний механізм із накопичувальною дією, створюючи значний довгостроковий тиск. Проте, їхній ефект залежить від глобальної координації та рівня економічної інтеграції агресора. Співпраця між країнами щодо санкцій є ключовою для їх ефективності, оскільки майбутні обмеження мають враховувати «обмежене» залучення країн Глобального Півдня. Також санкції проти агресора створюють прецедент, який може стримувати інші держави від порушення міжнародного права, через подібні економічні наслідки. Переосмислення зазнала й роль глобальних інституцій на міжнародній арені — ООН та ОБСЄ продемонстрували свої слабкі сторони у контексті запобігання конфліктів, що стимулює до реформування цих інституцій для швидшої та жорсткішої реакції.

В цілому Україна та переважна більшість країн визнають Крим частиною України та вважають дії Росії незаконною насильницькою окупацією, анексією, визнаною лише кількома державами світу. Україна та міжнародне співтовариство до сьогодні ведуть боротьбу щодо повернення Криму під фактичну юрисдикцію України в умовах теперішнього порядку денного.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. Розділ X. Автономна Республіка Крим / *Constitution.in.ua*. URL: <https://constitution.in.ua/chapters/10/>.
2. Крим. Війна: передумови російської агресії. Директор Національного інституту стратегічних досліджень, академік НАН України Володимир Горбулін презентував аналітичні матеріали / *Рада національної безпеки і оборони України*. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/2399.html>.
3. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї / *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158?lang=en#Text.
4. Ничипоренко Г. Право вето членів Ради безпеки ООН як інструмент блокування діяльності ООН // *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. 2023. Т. 2, № 80. С. 348–353. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/01/58-1.pdf>.
5. Хронологія окупації Криму / *Прокуратура Автономної Республіки Крим та міста Севастополя*. URL: <https://ark.gp.gov.ua/ua/chronology.html>.
6. All-Union population census of 1989. Distribution of the urban and rural population of the regions of the republics of the USSR by gender and nationality / *Demoscope weekly*. URL: http://www.demoscope.ru/weekly/ssp/resp_nac_89.php?reg=11.
7. EU sanctions against Russia explained / *The official website of the Council of the EU and the European Council*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-russia-explained/>
8. Golovko V., Yakubova M. Armed aggression of Russia against Ukraine. 25 Years of Independence. *Essays on the Creation of a Nation and a State*. 2016. P. 599–768.
9. Impact of sanctions on the Russian economy. *The official website of the Council of the EU and the European Council*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/impact-sanctions-russian-economy/>
10. Korhonen I. Economic Sanctions on Russia and Their Effects / *CESifo Forum. Leibniz-Institut für Wirtschaftsforschung an der Universität München*. 19. Vol. 4, no. 20. P. 19–22. URL: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/216248/1/CESifo-Forum-2019-04-p19-22.pdf>.
11. Kulchytskyi S. Treaty on Friendship, Cooperation and Partnership between Ukraine and the Russian Federation / *Electronic library of the Institute of History of Ukraine*. URL: <http://surl.li/zvraeu>
12. Law of Ukraine «On Ensuring Civil Rights and Freedoms, and the Legal Regime on the Temporarily Occupied Territory of Ukraine» / *Main page of «Legislation of Ukraine»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/1207-18#Text>
13. Law of Ukraine «On Sanctions» / *Main page of «Legislation of Ukraine»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/1644-18#Text>
14. Partition Treaty on the Status and Conditions of the Black Sea Fleet 1997 / *Official webportal of the Parliament of Ukraine*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_076
15. The Historical Background / *Crimea Platform*. URL: <https://crimea-platform.org/en/krim-do-okupaciyi/istorichnij-ekskurs/>
16. Treaty on Friendship, Cooperation, and Partnership between Ukraine and the Russian Federation 1997 / *Main page of «Legislation of Ukraine»*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_006#Text

17. Tyshchenko Y. Ban on the Mejlis of the Crimean Tatar People. Consequences and Causes / *The Ukrainian Center for Independent Political Research*. URL: <http://www.ucipr.org.ua/ua/publikatsii/research-updates/zaborona-medzhl-su-krimskotatarsko-go-narodu-nasl-dki-ta-prichini>
18. Ukraine and Russia Sanctions / *U.S. Department of State*. URL: <https://www.state.gov/division-for-counter-threat-finance-and-sanctions/ukraine-and-russia-sanctions>

REFERENCES

1. Constitution of Ukraine. Chapter X. Autonomous Republic of Crimea. Article 137. *Constitution.in.ua*. Retrieved from <https://constitution.in.ua/chapters/10/> [in Ukrainian].
2. Crimea. War: Prerequisites for Russian Aggression. Director of the National Institute for Strategic Studies, Academician of the NAS of Ukraine Volodymyr Horbulin presented analytical materials. *The National Security and Defense Council of Ukraine*. Retrieved from <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Dialnist/2399.html> [in Ukrainian].
3. Budapest Memorandum on Security Assurances, (1994). *Main page of «Legislation of Ukraine»*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158?lang=en#-Text [in Ukrainian].
4. Nichyporenko, G. (2023). Veto power of the UN Security Council members as a tool for blocking the UN activities. *The collection of «Uzhhorod National University Herald. Series: Law»*, 2(80), 348–353. Retrieved from <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/01/58-1.pdf> [in Ukrainian].
5. Chronology of Occupation of Crimea. *Prosecutor's Office of the Autonomous Republic of Crimea and Sevastopol City*. Retrieved from <https://ark.gp.gov.ua/ua/chronology.html> [in Ukrainian].
6. All-Union population census of 1989. Distribution of the urban and rural population of the regions of the republics of the USSR by gender and nationality. *Demoscope weekly*. Retrieved from http://www.demoscope.ru/weekly/ssp/resp_nac_89.php?reg=11 [in English].
7. EU sanctions against Russia explained. *The official website of the Council of the EU and the European Council*. Retrieved from <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-russia-explained/> [in English].
8. Golovko, V., & Yakubova, M. (2016). Armed aggression of Russia against Ukraine. 25 *Years of Independence. Essays on the Creation of a Nation and a State*, 599–768. [in English].
9. Impact of sanctions on the Russian economy, (2023). *The official website of the Council of the EU and the European Council*. Retrieved from <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/impact-sanctions-russian-economy/> [in English].
10. Korhonen, I. (2019). Economic Sanctions on Russia and Their Effects. *CESifo Forum. Leibniz-Institut für Wirtschaftsforschung an der Universität München*, 4(20), 19–22. Retrieved from <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/216248/1/CESifo-Forum-2019-04-p19-22.pdf> [in English].
11. Kulchytskyi, S. Treaty on Friendship, Cooperation and Partnership between Ukraine and the Russian Federation, (1997). *Electronic library of the Institute of History of Ukraine*. Retrieved from <http://surl.li/zvraeu> [in English].
12. Law of Ukraine «On Ensuring Civil Rights and Freedoms, and the Legal Regime on the Temporarily Occupied Territory of Ukraine», (2014). *Main page of «Legislation of*

- Ukraine*». Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/1207-18#Text> [in English].
13. Law of Ukraine «On Sanctions», (2014). Main page of «*Legislation of Ukraine*». Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/1644-18#Text> [in English].
 14. Partition Treaty on the Status and Conditions of the Black Sea Fleet, (1997). *Official webportal of the Parliament of Ukraine*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_076 [in English].
 15. The Historical Background. *Crimea Platform*. Retrieved from <https://crimea-platform.org/en/krim-do-okupaciyi/istorichnij-ekskurs/> [in Ukrainian].
 16. Treaty on Friendship, Cooperation, and Partnership between Ukraine and the Russian Federation, (1997). Main page of «*Legislation of Ukraine*». Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_006#Text [in English].
 17. Tyshchenko, Y. Ban on the Mejlis of the Crimean Tatar People. Consequences and Causes. *The Ukrainian Center for Independent Political Research*. Retrieved from <http://www.ucipr.org.ua/ua/publikatsii/research-updates/zaborona-medzhl-su-krimskotatarskogo-narodu-nasl-dki-ta-prichini> [in Ukrainian].
 18. Ukraine and Russia Sanctions. *U.S. Department of State*. Retrieved from <https://www.state.gov/division-for-counter-threat-finance-and-sanctions/ukraine-and-russia-sanctions> [in English].